

Festivalul de Muzică Veche Miercurea Ciuc 2013 (2)

De ce să mergem și cum să ne comportăm la cursuri muzicale de vară

(Elena Maria Șorban, muzicolog – 15 august 2013)

Constatările pe care le-am făcut la Universitatea de Vară de Muzică Veche din Miercurea Ciuc (unde i-am privit, deopotrivă pe cursanți și profesori, câțiva ani la rând) mi-au sugerat ideea să fac câteva recomandări despre așteptările și comportamentele adecvate pentru participarea la asemenea manifestări.

Mai întâi, voi consemna câteva deosebiri față de alte cursuri de vacanță. Profesorii de aici au discipoli cu grade de pregătire anterioară foarte diferită: de la copii începători la doctoranzi de la universitățile de muzică, ceea ce presupune o foarte largă adaptabilitate din partea lor. Apoi, faptul că unul și același cursant poate urma mai multe discipline, în combinații precum canto – clavicembal sau flaut drept – percuție – chitară și câte altele. Cu totul deosebit: posibilitatea de a învăța pașii dansurilor de epocă.

Cursanții ar trebui să știe că este în avantajul lor ca problemele de tehnică instrumentală să fie bine rezolvate înainte de a ajunge la curs, pentru ca timpul de studiu individual să poată fi alocat problemelor de interpretare și stil. În cazul Universității de la Miercurea Ciuc, stilistica este punctul forte și diferența specifică față de alte cursuri, întrucât în învățământul muzical românesc stilistica interpretării muzicii baroce se predă abia la nivelul universitar de masterat. Este regretabil faptul că elevii de liceu parcurg repertoriul baroc obligatoriu, fără a se încadra în stil. Pentru a-l respecta, nu este neapărat nevoie ca discipolii să aibă instrumente de epocă, întrucât stilul poate fi sugerat și pe instrumentele actuale – mai ales prin articulațiile specifice. Respirații, frazări, libertate ritmic-agogică, imitarea vorbirii teatrale, a cantabilității vocale sunt cerințe care au fost formulate în tratatele secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea și care se cer aplicate conștient.

Interpretarea pe criterii de autenticitate stilistică a repertoriului baroc se bazează pe retorica figurală – figuri retorice structurale (precum: repetări, imitații, disonanțe) și figuri retorice de reprezentare (înălțare, coborâre, salturi disonante ș.c.a.) – și pe estetica tonalităților. Aceasta din urmă are la bază realitatea fizică a acordajelor inegale din baroc, astfel încât teoria epocii a investit fiecare tonalitate cu un conținut expresiv specific. În condițiile de astăzi, aceste conținuturi expresive se pierd, iar muzica se abstractizează dacă sursele teoretice nu sunt cunoscute. Pierderea este esențială: necunoscând retorica tonală, se pierd semnificațiile!...

În fine, ornamentica corespunzătoare școlilor italiene, franceze, germane din subperioadele barocului este un domeniu de maximă cultură muzicală, pe care se bazează creativitatea improvizatorică a interpreților.

Profesorii care predau aici aplică principiile interpretării baroce asupra repertoriului fiecărui cursant, oferindu-le soluții adecvate stilului, adaptate capacităților tehnice ale fiecăruia, evitând excesul teoretizant. Însă pentru a le putea pune în practică, este preferabil ca ei să vină cu un repertoriu personal bine rodit, pentru a putea realiza saltul calitativ dorit.

O greșeală frecventă este aceea când instrumentistul aduce la cursuri doar știma proprie, fără cea de acompaniament. Dezavantajele sunt că astfel, el nu poate urmări dialogul cu partenerul, pentru a-și raporta propriile intervenții la discursul muzical de ansamblu. Nemaivorbind de faptul că la curs, se oferă ore de corepetiție cu clavecinul, care pentru mulți dintre elevi sunt o experiență unică.

Un aspect exterior, dar care ține de decență este acela al ținutei de la cursuri. Bineînțeles, ea trebuie să fie degajată, pentru a avea lejeritatea necesară mânuirii instrumentelor, însă la 15-16 ani, fetele nu mai sunt copii care să vină la ore în șlapi și cu pantaloni scurți...

Este foarte bine ca elevii să fie însoțiți de profesorii lor de la liceul de proveniență. În primul rând, pentru că profesorii înșiși au ce învăța. Apoi, uneori poate fi neplăcut ca elevul să intre, eventual, în contradicție cu profesorul său obișnuit, referitor la recomandările stilistice pe care le-a primit și care pot fi diferite față de ceea ce i se cere, în mod curent. Acest avantaj a putut fi constatat în acest an, prin atitudinea exemplară a profesorului de oboi László Major, de la Liceul de Muzică din Odorheiu Secuiesc, care și-a adus patru eleve la maestrul Guido Titze, urmărind lecțiile acestuia și asimilarea recomandărilor de către ele.

Posibilitatea de a urmări și pe colegi este neprețuită. Unii cursanți, presați de nevoia de studiu sau, pur și simplu, fără a avea maturitatea de a-și da seama ce pierd, nu rămân să îi asculte pe colegi. Deși ar trebui să știe că se poate învăța enorm atunci când ascuți pe ceilalți – din analiza auditivă comparată a ceea ce exemplifică maestrul și ceea ce aplică sau nu, colegul tău. Nemaivorbind că ceea ce li se explică altora, vei putea folosi, tu însuși, la alte piese decât cele la care ai lucrat efectiv la cursul tău!

Muzica de cameră este o activitate aparte, pe un repertoriu accesibil, adus de profesori, pentru a stimula adaptabilitatea dintre instrumentiști, ca parteneri – de fapt, cameralul reprezintă un domeniu-cheie al muzicii baroce: cotidianul social-muzical al epocii.

Cursurile instrumentale și camerale sunt întregite de învățarea unor elemente din dansurile de societate ale epocii, într-un curs colectiv matinal facultativ, deosebit de oportun. Nu suntem oare curioși care sunt pașii de menuet sau de alemandă, curantă, sarabandă și gigă?

La Miercurea Ciuc, numărul de cursanți crește de la an la an, ajungând, la actuala ediție, la 60. Este îmbucurător că acei tineri care au participat o dată, revin. Este pilduitor că există câțiva profesori tineri, care se perfecționează aici, ca și cursanți. Maeștrii sunt, în general, aceeași – astfel că există posibilitatea ca ei să urmărească discipolii pe parcursul a câțiva ani. Anul acesta, violonista germană Ulrike Titze a dorit să se poată concentra asupra repetițiilor cu Orchestra Festivalului, astfel că vioara barocă a fost predată de colega sa ungară Piroska Vitárius; la oboi, domnul Guido Titze a reușit să se împartă între cursuri și orchestră, iar la celelalte cursuri au predat membrii Ansamblului Musica Historica din Ungaria: Réka Palócz (canto), Zoltán Széplaki (flaute drepte și transversale), István Rumen Csörsz (ansamblu muzical renașcentist), Roland Kasza și Balázs Sudár (percuție și ansamblu de percuție), la care se adaugă Mária Fülöp (Basel; clavecin), István Kónya (Budapesta; lăută și chitară), István Csata (Cluj-Napoca; viola da gamba), corepetitoarele de clavecin Zsuzsa Kostyák, Noémi Miklos (Cluj-Napoca) și Paul Cristian (Brașov). În cazul în care participanții nu pot comunica în limbile engleză, germană sau maghiară ale cadrelor didactice, le stau la dispoziție muzicienele-traducătoare Ecaterina Hanke și subsemnata. Iar în „culisele” Universității de Vară se află inițiatorul și directorul lor artistic, Ignác

Filip, precum și organizatoarele de la Centrul Județean de Cultură, doamnele Hargita Szász și Gabriella Fazakas.

Pe parcursul săptămânii, sunt programate câteva prelegeri publice. Anul acesta, ele s-au referit la repertoriul maghiar de cântece (István Rumen Csörsz), la paralela istorică și de repertoriu între flautele drepte și cele transversale (Zoltán Széplaki), respectiv, Manuscrisul muzical din 1757, de la Sfântu Gheorghe (profesoara clujeancă Mária Szabó). Profesorii apar însă pe scenă mai ales ca interpreți. Anul acesta, Festivalul de Muzică Veche s-a suprapus abia cu două zile ale cursurilor, pentru a nu-i suprasolicita pe profesori – rămâne ca avantajele și dezavantajele acestei formule organizatorice să fie cumpănite pentru viitor.

Este stimulativă cunoașterea reciprocă și, în plus, posibilitatea de a prezenta în concert ceea ce s-a însușit la curs. Toți participanții sunt programați în cele două concerte finale (anul acesta, ele au însumat șapte ore), încununând astfel, activitatea intensă și plăcută de pe parcursul unei săptămâni deosebite.

Între cele două concerte ale cursanților care au încheiat Universitatea de Vară și au ocupat ziua a doua de Festival, am mai admirat un program stradal, cu Ansamblul de dansuri istorice PASSEGGIO, acompaniat de formația muzicală CODEX. La final, copii, părinți și bunici s-au prins în horă – afirmând interesul și bucuria pentru o asemenea ocazie.

* Fotografii de Kinga Öllerer.